

MIŁOŚCIWY (1603) *ai*

miłościwy (1601), **mielościwy** (1), **miłostiw** [prawdopodobnie wpływ ruski] (1), [**miłoscich**];
mił- : miel- *KrowObr* (30:1;78); -ościwy : -ostiwy *LibLeg* (116:1; 4/26).

miłościwy (1523), **miłościw** (77).

Skróty: m. (354), mciwy (46), mcwy (1), mi. (1), mił. (1), miłciwy (1), miło. (23), miłości. (2), miłwy (1), miy (1), młcwy (2), młościwy (1), młściwy (1), młwy (5), mściwy (13), mwy (2); *sup* namiłoszy (1).

o jasne; miel- z tekstu nie oznaczającego é.

comp i *sup* (4:62) -miłościwszy (57), -miłościwi(e)jszy (7), -miłosciwi(e)jszy (1), *skrót* (1); *comp* miłościwszy (4); *sup* -miłościwszy (53), -miłościwi(e)jszy (7), -miłosciwi(e)jszy (1); -miłościwszy: -miłościwi(e)jszy *LibLeg* (1:2), *ArtKanc* (1 : 1); -miłościwszy : -miłościwi(e)jszy : -miłosciwi(e)jszy *MetrKor* (6 : 4 : 1; 37/1v). *sup* nã- (60), nãj- (2) *Mącz*, *SarnUzn*; ~ nã- (35), na- (1), n(a)- (24); nã- : na- *BielKron* (1:1; 331v).

sg m N miłościwy, miłościwszy, nãmiłościwszy (268), miłościw (76); ~ (*attrib*) miłościwy (200), *skrót* (11); ~ *praed* miłościw (76), miłościwy [w tym: w rymie do -iwy (9)] (32); miłościw *ForCnR*, *WróbŻółt*, *MurzHist* (3), *MurzNT*, *KrowObr*, *Leop* (7), *OrzList*, *Mącz*, *HistRzym*, *RejPosWiecz*², *KwiatOpis*, *KuczbKat*, *WujJud* (2), *BiałKaz*, *BudNT*, *CzechRozm* (2), *SkarŻyw* (3), *WerKaz*, *GrabowSet*, *LatHar*, (17), *WujNT* (3); miłościwy *GliczKsiąż*, *RejWiz*, *BudBib*, *KochPs*, *ZawJeft*; miłościw : miłościwy *OpecŻyw* (1:1), *RejKup* (2:1), *LubPs* (3:3), *BibRadz* (10:1), *BielKron* (1:9), *RejPos* (3:6), *ArtKanc* (5:6). ◊ *G* miłościwého, nãmiłościwszého (138); -ého (11), -ego (1), -(e)go (126); ~ -ého : -ego *OpecŻyw* (1:1). ◊ *D* miłościwému, nãmiłościwszému (113); -ému (6), -emu (3), -emu (1) *SeklKat*, -(e)mu (102); ~ -ému *Oczko*, *KochPs*, *KochPropKKoch*, *KochWrJan*, *ZawJeft*, *OrzJan*; -emu *OrzQuin*, *Strum*, *SarnStat*. ◊ *A* miłościwého, nãmiłościwszého (58), miłościwy, miłościwszy (10); ~ -ého (6), -(e)go (52). ◊ *I* miłościwym, miłościwszym, nãmiłościwszym (66), miłościw(e)m (9), *skróty* (19); -(e)m *RejPos* (8); -ym : -(e)m *LibLeg* (1:1). ◊ *L* miłościwym (6), miłościw(e)m (1) *Diar*, *skróty* (4). ◊ *V* miłościwy, nãmiłościwszy (458). ◊ *f N* miłościwã (8), miłościwa (1), miłościw(a) (6); ~ (*attrib*) -ã (7), -(a) (6); ~ (*praed*) -ã (1) *KrowObr*, -a (1) *SkarŻyw*. ◊ *G* miłościwéj, nãmiłościwszéj (23), miłościwyj (1) *MurzNT*, miłościwé *OpecŻyw* (2), *skróty* (2); ~ -éj (3), -(e)j (20). ◊ *D* miłościwéj (14), miłościwé (1) *OpecŻyw*, *skróty* (2); ~ -éj (2), -(e)j (12). ◊ *A* miłościwã, miłościwszã (47). ◊ *I* miłościwã, miłościwszã (18). ◊ *L* miłościw(e)j (5). ◊ *V* miłościwã (21); ~ -ã (17), -(a) (4). ◊ *n N* miłościw(e) (14). ◊ *G* miłościw(e)go (18). ◊ *D* miłościw(e)mu (1). ◊ *A* miłościw(e) (34). ◊ *I* miłościwym (8). ◊ *L* miłościwym (7). ◊ *V* miłosciwé (4); ~ -é (2), -(e) (2). ◊ *pl N m pers* miłościwi (9). *subst* miłosciwé (10); ~ é (2), -(e) (8). ◊ *G* miłosciwych (30). ◊ *D* miłosciwym (25). ◊ *A m pers* miłosciw(e) (2), *skróty* (2). *subst* miłosciw(e) (20). ◊ *I m* miłosciwymi (1), *skrót* (1). *f* miłosciw(e)mi (2). *n* miłosciw(e)mi (2), miłosciwymi (1); -(e)mi *RejPos*, -(e)mi : -ymi *KrowObr* (1:1). ◊ *L* miłosciwych (4). ◊ *V m pers* miłosciwi (27). *subst* miłosci(e) (3).

Składnia stopnia równego w funkcji sup: miłościwy nad kogo (1) *LubPs* dd5v.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Miłosierny, litościwy, przebaczący, pełen dobroci, łask i miłości; graciosus, propitius Vulg, PolAnt; niekiedy w połączeniu z inf lub imp słowa posiłkowego „być”: zmiłować się, zlitować się, przebaczyć, oszczędzić; parcere PolAnt; misereri, (re)propitiari Vulg (560) :*

a. *W odniesieniu do Bogu Starego i Nowego Testamentu i do poszczególnych osób Trójcy Świętej (441), do bogów pogańskich (2) [w tym: w połączeniu z rzeczownikiem, szeregiem rzeczowników, wyrażeniem oznaczającym Boga wprost lub przez funkcję mu przypisywaną (w V (80); sup (34)) (333); „miłościwy” + rzeczownik (215), rzeczownik + „miłościwy” (118)] (443) : mam nadzieje wmyłoczywym bodze y wthvreczkym Czarzv yz yą [wieś] nam wroczy *LibLeg* 10/124v, 11/44; *BierRaj* 17, 18v, 19, 19v, 21v, 22, 23v; *PowUrb* Iv; fiadl miłościwy pán iezus za łtol z łwymi zwoleniki *OpecŻyw* 44, 17v, 30v, 31, 32v, 35v (47); Nigdziéciém nienayduiefs nauki lepłífé [...] iako w żywocie miłościwego pana Iezu Kryłta *OpecŻywPrzedm* C3, C3v, C4; *OpecŻywSandR* nlb 3 [2 r.]; *TarDuch* ktv; *WróbŻolt* pp3v; racz być miłociwem obroną nam wprzeciwnościach nalfych *RejPs* 189v, 59, 65, 104, 110v, 111 (12); *SeklWyzn* f4v; *SeklKat* D3v, E4, F2, O2v, Sv, V; *RejKupSekl* a4; *MurzHist* I2; *MurzNT* 28; *KromRozm* III N; A ácz gnyew twoy miły Pánye yełt ták popędliwy/ Włfakoż yednák nye długo trwa gdyś yełt miłościwy *LubPs* H; A iż on yełt Bog nád ine bogi miłościwy *LubPs* dd5v, F4v, O6v *marg*, P5v, S *marg*, Tv *marg* (18); *SeklPieś* 15v; *RejWiz* 52v; tedym rzekł/ O Pánie Boże ráczże być miłociw [Domine parce; Iehowo zmiłuy się *BudBib*] *BibRadz* Am 7/2, I 5b *marg*; *BielKron* 77v, 136; *OrzQuin* I2v; *SarnUzn* H4; *RejAp* 27v, 28 [3 r.], 35v, 44, 45 (12); A włzákże tonąc przez was Bogi miłociwe byłem wybáwion y pocieszon. *HistRzym* 26v; iefliże fie rozumiefz być odłączoną á obłądzoną owieczką od tego Pána łwoiego/ á od tego ták miłociwego páłterzá łwoiego. *RejPos* 169; A y łam then miłociwy obrońcá á opiekálnik náłz ták mowił czálu onego do zwolennikow twoich *RejPos* 331, 1, 2, 3, 4v, 19v (105); *RejPosWiecz*² 96; *RejZwierc* 5v, 10v, 11, 197; Prołimy Bogá Oycá náłzego niebieskiego Miłociwego *WujJudConf* 215v, 95; *RejPosWstaw* [41⁴v, 44; *KarnNap* C2; *SkarŻyw* 120; *CzechEpPOrz* *; *WerGość* 207; Miłociwy náłz zbáwiciel/ z tego on łam go [*Adama*] oczýścił. *ArtKanc* D19; A Bog Oćiec miłociwy/ w obietnicách łwych prawdłiwy/ da ráłunek náłzey mdłóci *ArtKanc* L19v, A11, A15, A16v, D19v, E12v (22); *GrabowSet* Cv; *LatHar* 22, 28, 49, 70, 92 (20); *SkarKaz* 455a.*

miłociw(y) komu [w tym: w czym (1)] (75): OpecŻyw 89v, 129; ktorego [*Chrystusa*] gdychmy znali wpokornem a vnizonem łtanie tu łobie na łwiece miłociwego nauczýciela abychmy tełz [...] znali go łaskawego miłociernego kroła gdy łtanie w łrogołci maiefłtatu łwego *RejPs* 97; *RejKup* dd4; *MurzHist* H3, Iv, K2v; *LubPs* I2, O4r; Boże tył im bywał miłociw [tu *propitius fuisti eis*, tył im był miłociw (*marg*) ábo przepułczał *WujBib*] *Leop Ps* 98/8, *Ex* 30/16, *Lev* 19/22, *Ier* 50/20; *BibRadz* I 4b *marg*, 13a *marg*, *Deut* 13/17, I 116a *marg*, 273v, *Ose* 11 *arg*; *HistRzym* 115; *RejPos* 36v, 75v [2 r.], 120, 247v; *RejPos* *Wiecz*³ 98v; *WujJud* 52v, 98v; *BiałKaz* N; Ale/ komu pan iefł miłociwy/ Daie mu łen oczom poządliwy. *KochPs* 191; *SkarŻyw* 263, 271 *marg*; *WisznTr* 29; *ArtKanc* P3v; *ZawJeft* 17; *LatHar* 38; Abowiem [*Bog*] Moyzełzowi mowi: Zmiłuię się nád tym komum iefł miłociw: á zlituię się nád kim się zlituię [*Miserebor cuius misereor, et misericordiam praestabo cuius miserebor*]. *WujNT* Rom 9/15. Cf *W* wołaniu modlitewnym; *W* formułach zakłęcia w rocie przysięgi; *W* formule błogósláwiefłstwa.

miłościw czemu [w tym: nieprawościom (4), grzechom (2), złości (2), niepobożnościom, rozliczności złości] (9): *LubPs* S, X4; *Leop* 2.Par 7/14, *Ps* 64/4, *Ier* 33/8; Abowiemci ią będę miłościw nieprawościom y grzechom ich [*propitius ero iniustitiis eorum*]/á złości ich iuz dálej pámiętác nie będę *BibRadz* *Hebr* 8/12; *CzechRozm* 116; á rácz być miłościw rozliczności złości náłzey. *LatHar* 271; *WujNT* *Hebr* 8/12.

miłościw ku komu (1): áby niepochybnie znali/ że Bogá kłobie miłościwego y dobrotliwego máią. *Leop* *Cant* 1 arg.

miłościw nad kim (5): *RejPs* 76; co należy fámemu Bogu/ kthory miłościwy yeft nad ftworzeniem fwym. *GliczKsiąz* F5; *BibRadz* I 2d marg; *RejPos* 134; áby vmárly wieczné odpoczywáníe wzięł: á Sędzięgo miłościwego nád łobą miał. *BiałKat* 356.

miłościw nad czym (1): iż Pan záwždy ieft Bogiem miłościwym nád iego [*pokutującego*] vpádkiem. *LubPs* L4 marg.

miłościw w czym [w tym: komu (1)] (2): ij [*aby*] ráczyl [*Bóg*] mu [*Synowi*] w iego męce miłościw bytz/ ij w niéy go póililtz. *OpecŻyw* 89v; [*Bóg*] Ieft ták namiłościwly/ w káždey swoioy [!] ípráwie. Ze fie fnámi obchodzi/ áż ná zbyt łáfkáwie. *KlerWes* A.

W wołaniu modlitewnym: »báđź (a. racz być) miłościw(y)« [zawsze: komu; w tym: mnie grzesznemu (17)]; [zawsze z rzeczownikiem, z szeregiem rzeczowników lub wyrażeniem w V; w tym: Boże (17), Panie (4), Jezu (2) Ojczy; Boże Ojczy (2), Panie Boże (2), Panie Jezu (2), Panie Kryste; Panie Jezu Chryste (2), Panie Jezu Chryste Odkupicielu (a. Pasterzu) (2); szyk: rzeczownik + orzecznik (31), orzecznik + rzeczownik (4)] (35): Woła miły Boże raczij Bycz miłóczy mnie grześlnemu *RejKup* o4, r8; *MurzNT* *Luc* 18/13; *KrowObr* 171v; *OrzList* b3v; *BibRadz* 3.Reg 8/50, *Luc* 18/13; gdy ktho wykroczy [...] á vžáluie fie tego iż obráził Páná fwego/ á záwoła [...] Boże Oycze báđź mi miłościwy/ á przeżrzy nędznemu człowieczeńftwu moiemu *RejPos* 33, 33, 199v, 214; *KwiatOpis* B2v; *KuczbKat* 420; *BudNT* *Luc* 18/13; *SkarŻyw* 250; iefli ktorzy [*krewni*] íą/ ná puściznę czekáią/ łłucháiąc rychłoli záftękałz/ rádżiby rzekli/ Boże mu báđź miłościw conarychley. *WerKaz* 288; *ArtKanc* D9, J16, L5v; Przyday chczeli ktory Pfalm Pokutny [...] Oycze náłz. Zdrowás Márya. Wierzę w Bogá. Boże báđź miłościw mnie grześlnemu. *LatHar* 70, 44, 54, 97, 98, 99 (15); Boże báđź miłościw mnie grześlnemu [*Deus propitius esto mihi peccatori*]. *WujNT* *Luc* 18/13; [(*nagł*) Pieśń Andrzeia Trzećiefkiego. A.T. (-) Racz że mi być [*Boże*] miłóczych *SeklPieś* 85].

W formułach zakłęcia w rocie przysięgi (2): Y przyfiągł Krol Sálomon przez Páná/ mowiac/ Niechay mi ták bęđzie Bog miłóczy [*Sic faciat mihi Deus et się addat*]/ żeć Adoniałz mowił ty łłowá łam przeciwko łobie. *BibRadz* 3.Reg 2/23; *Deos minus propitios habeam*. Boże mie nie pomnóż/ álbo Boże nie báđź mi miłóczy/ yefli/ etc. *Mącz* 83d.

W formule błogosławieństwa (1): gđzie ták Moyżefz rofkázuie [...] vczác ich iákoby ludowi błogośłáwić mieli/ ták mowiac: Niecháci Pan błogośłáwi/ y niech cię ftrzeże/ niech oświeci Pan oblicze łwoie nád tobą/ niechci bęđzie miłóczy [*et misereatur iui PolAnt Num* 6/24] etc. *CzechRozm* 200.

W połączeniach szeregowych (14): *KromRozm* II o3v; Miłóczy á lutościwy [Lutościwy y miłóczy *WujBib*] Pan/ ćierpliwy á hoynie miłófierny [*Miserator et misericors Dominus, patiens et*

multum misericors]. *Leop Ps* 144/8; A thy Pánie Boże lutościwy y miłościwy: cierpliwy y wielkiego miłofierdzia/ y prawdziwy. Wezrzye ná mię y łmiłuy fie nádemną *Leop Ps* 85/15; *BielKron* 32, 155v; *BudBib Ex* 34/6, *Ps* 85/15, 114/5, *Ion* 4/2; O namiłościwiefy/ o nadobrotliwiefy/ O nałódzy Iezusie/ Synu z Pánny czyłtey Maryey. *ArtKanc* D5, Q15; Święty/ Święty/ święty P. Bog załtępow/ tak łáfkáwy/ tak dobrotliwy/ tak niewyłłowionym obyczáiem miłościwy y łzczodroblivy. *LatHar* 229, 24, 231.

W przeciwstawieniach: »miłościwy ... srogi (4), nielutościwy, obcy, okrutny« (7): Cerdo [...] / nye łtárym zakonem [...] / ále Ewányeliey piłmem błędow łwoich bronil/ powyádáyac/ iż dwa łá bogowye łobye przeciwni: eden zły/ álbo łrogi á okrutny/ [...] Drugi dobry/ łáfkáwy/ miłościwy: A to ócyec páná náłłego *KromRozm II* o3v; *BielKron* 77v; gdyż s tobą nie mowi iáko Bog łrogi/ iáko Bog obcy/ iedno iáko miłościwy Ociec z wdzyęcznym łynaczkkiem łwoim. *RejPos* 172, 133; Bo ielth złym łrogim/ á dobrym wedle praw ich bárzo Bogiem dobrym á miłościwym. *RejZwierc* 45v; Boże práwy [...] Złóśliwym łrogi/ łkromnym miłościwy/ A nád niezbożnym łpráwiedliwie młściwy. *ZawJeft* 17.

W charakterystycznych połączeniach: miłościwy (-e) Bog (52), bostwo (2), dobrodziej, Jezus (29), majestat, nauczyciel, obrońca (2), ociec (44), opiekálnik (3), Pan (133), pomocnik, robotnik, sędzia (3), stroż, szafarz, wódz, wódzca, wspomóżyciel, zbawiciel (4); Bog Ociec (5), Chrystus Pan, Pan Bog (6), Pan Chrystus (2), Pan Jezus (26), Pan Jezus Chrystus (9), Pan a zbawiciel (2); miłościwy dziwnie, hojnie, tak (2).

Wyrażenie: »na wszem miłościwy« (2): gdyż fie tak dobrowolnie wdawa zá łwowoleńłtwem żywotá łwoiego w márne połłuzieńłtwo czártowi łprołnemu/ ođłtápiwłzy od tak dobrotliwego á ná włzem miłościwego Páná á dobrodzieiá łwego *RejPos* 330, 330v.

Szeregi: »miłościwy, cierpliwy« (1): Ielł nam Pánem miłościwym nád/ złóściá náłzúá ćierpliwym. *ArtKanc* 19v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»dobrotliwy (a. dobry) a (i) miłościwy« [szyk 5:2] (5:1): A Iezus dobrotliwy ij miłofciwy vzdrowil ie. *OpecŻyw* 42v; *Leop Canti* 1 arg; gdy go [*Pana swego*] widzilz tak dobrotliwego á tak miłościwego łobie *RejPos* 247v, 179, 330, 330v; *RejZwierc* 45v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»miłościwy a (i) łaskaw(y)« [szyk 6:5] (11): *BierRaj* 17v; Łáfkáwy ij miłofciwy pán łtanál/ ij kázál go [łślepego] k łobie przywielłtz. *OpecŻyw* [61v]; a racz fie nam vkazac miłofciwem a łaskawem wodzem a pałterzem *RejPs* 92, 76, 144v; *LubPs* Xv; Bog iemu był miłofciw y łáfkaw náłł *BibRadz I* 4b marg; *RejPos* 181; *BiałKat* 31; *LatHar* 154, 645. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»miłofciw i miłosierny« (1): áby Pan Bog Włzechmogący dułzy iego Krolewłkiey Młci:/ zmárłego Páná náłłzego miłofciw y miłosierny raczyl być. *BiałKat* N.

»miłofciwy i pokorny« (1): Iezus miłofciwy ij pokorny Annáłłowi ofiarowán. *OpecŻyw* 108v.

»łłodki, miłofciwy« (1): o łłodki/ o miłofciwy Iezu/ Synu Máryey/ zmiłuy fie nádemną. *LatHar* 83. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»spráwiedliwy i miłofciwy« (1): [*Weturia do Koriolana*]: łá bogowie łpráwiedliwi y miłofciwi/ tego też po łudzyech chcú zázwđy áby byli lutościwi. *BielKron* 109v.

»łwiety a miłofciwy« (3): Słuchayze czym thu ciełzyć raczyl ten łwiety á miłofciwy Pan ony obłedliwe zwolenniki łwoie *RejPos* 126v, 60, 170v.

»miłościwy, (a) wierny« (2): poŃfedl miły Iezus iako miłofciwy a wierny robotnik do Ieruzalem *OpecŻyw* 73v; Aleś ty ieft miłofciwy/ w obietnicách fwoich wierny/ Przeto w tobie nie wątpimy *ArtKanc* Lllv.

»wszechmogący (a. wszechmocny), (a, i) miłościwy« [szyk 12:3] (14:1): Wfzechmogący miłofciwy panie Boże/ Dziękuiem twey fwiętey miłofci zaten pokarm y picie *SeklKat* D2, D; Przeftwoie zmartwych wfłtanie/ prośymy cię wfłfchmocny miłofciwy nałz Panie. *SeklPieś* 15; *RejPos* 73, 182, 203, 218v, 262v [2 r.] (11); *KarnNap* E2v.

Przen:

W połączeniu z rzeczownikiem abstrakcyjnym oznaczającym atrybut Boga (3): przeciwko onym ktorym nigdy tey niewdzięczności przepuścić niechciało to miłofciwe Boftwo Páná tego. *RejAp* 46; O Pánie Boże/ [...] wielce miłofciwemu twojemu Máieftatowi zá dáry nam dáne dziękuiemy *LatHar* 755.

~ *Szereg:* »święty a miłofciwy« (1): iáko małz vbłagać tho fwięthe á miłofciwe Boftwo tego to wfzechmogącego Páná fwego. *RejPos* 116v. ~

a. *W funkcji rzeczownika: uosobienie litości, miłosierdzia, dawca łask i dobrodziejstw; miserator* *Vulg, Cn* [zawsze w V; sup (1)] (5) : *BierRaj* 16; PrzyŃfedles miłofciwy/ iuzes dlámnie prziffedl/ boże nad wfłe dobry/ takes mie przyciągnął. *OpecŻyw* 18; Wfzytkie bole me/ leczyfz miłofciwy *GrabowSet* R4; *LatHar* 582.

Szereg: »miłofciwy, dobrotliwy« (1): Przyimże też nabożeńftwo náłze/ miłofciwy, dobrotliwy/ thobiec fię bowiem wfzyftko dobre lubi. *ArtKanc* E5v.

b. *Metonimicznie przy rzeczownikach oznaczających części ciała, narządy, zmysły itp. wyobrażenia Osoby Boskiej ze względu na czynności, działanie przez nie lub przy ich pomocy przez Boga dla człowieka wykonywane* [w tym: „miłofciwy” + rzeczownik (23), rzeczownik + „miłofciwy” (9)] (32) : *OpecŻyw* 84; racz miłofciwem wzrokiem obezrzec fię ku nam nędznemu ftworzeniu *RejPs* 156; *RejKup* p3v; á wfzákoż záwždy nań Pan miłofciwym okiem fwoim wfzględác raczy *LubPs* cc2v; *RejAp* 35v; A záwždy fię on do tákowego z miłofciwym obliczym fwoim obrácác raczy/ kto fię iedno wiernie vciecze do niego *RejPos* 277v, 71, 173 [2 r.], 177, 237v, 244v (10); *WujJud* A8v; *SkarŻyw* 598 [2 r.]; oddawam fię/ y puruczam [!] miłofciwemu fercu twemu. *LatHar* 43; SKłoń miłofciwe vcho ná prośby náłze/ Pánie náłz *LatHar* 445, 24, 440, 524, 533, 542 (10); podayze mi miłofciwą rękę fwoię/ á nie wzgardzay mię w wielkich fmętkach y chórobách do ciebie wołaiący *SiebRozmysł* F.

W charakterystycznych połączeniach: miłofciwy(-a, -e) głos (4), *oblicze, oko* (5), *ręka* (a. *ręce*) (12), *serce, sły, twarz* (6), *ucho, wzrok*.

Szeregi: »łaskawy a miłofciwy« (2): *LubPs* bb2v; á iżbym wyźrzála twarz iego łáfkáwą á miłofciwą/ iáką okazał [!] Zwolennikóm fwoim *SiebRozmysł* L2v.

»miłofciwy a pocieszliwy« (1): Azałz ná cię lam nie iáwnnie woła onjm miłofciwym á pociefzliwym głofem fwoim/ Do mnie do mnie namileyfzy wfzyfcy wierni moi *RejPos* 354.

c. *Wynikający, świadczony, podjęty z miłosierdzia, dobroci, litości, miłości. Przy rzeczownikach abstrakcyjnych oznaczających objawy lub skutki działania, stany itp. będące odzwierciedleniem albo wynikiem miłosierdzia, dobrodziejstwa, litości Boga w stosunku do człowieka* [w tym; sup (1);

„miłościwy” + rzeczownik (78), rzeczownik + „miłościwy” (7)] (85) : przeł moc łbawyenney mały ij myłocywey łmyercy twoyey miłł o mey dułłi miłły pokoya *BierRaj* 17v; *OpecŻyw* 72, 82v; *RejPs* 61v, 62v; *MurzNT* 96; *LubPs* H4 marg, cc, cc4v; *RejAp* 20v, 44v, 83v, 191v; A kędyfz/ á iákoż nam przyść ku tey miłocywey obronie á opiece iego/ iegli nie będzie miłofierdzia iego *RejPos* 132v; A iegli nie będzie thego Duchá łwętego Páńłkiego/ á miłocywego podpárcia iego/ iuz łłába nádzieiá náłz/ *RejPos* 143, 3, 71, 71v, 116v, 126, 126v (32); *RejZwierc* 5 [2 r.], 266; Pan Chryłtus zbáwiłciel náłz/ łzeroko raczył otworzyć łkárby miłofierdzia łwego/ y miłocywy przyłstep do łłłki łwoiey *ReszList* 145; *ArtKanc* H17v; *ZawJeft* 6; *GrabowSet* A3; *LatHar* 78, 646, 658; *SiebRozmył* C2v.

W połączeniu szeregowym (1): O miły włzechmocny Pánie tocié łłcny/ łłłkawy/ á miłocywy zakon nápiłác raczył w tych nędznych łercach náłznych *RejPos* 181.

W charakterystycznych połączeniach: miłocywe(-y, -a) błogółławieństwo, chwałá, dekret, dobrotliwość, droga (2), jarzmo, łaska (6), nowiny, obietnica (a. obietnice) (29), obrona, oczekawanie, odkupienie, opatrność (3), opieka (a. opieki) (2), otucha (2), pocieszenie, podparcie, pomoc, (po-, za-)wołanie (3), prółba, przestrzeganie, przystęp, rada (a. rady) (2), ratunek (2), rozmowa, łłwa (3), sprawa (a. sprawy) (2), łłub, łłmierć, łłwiatłość, upominanie (3), wlpomożenie, wylłuchanie, zakon (4), zapłata; tak miłocywy (5).

Wyrażenie: »na wszem miłocywy« (1): Włłsem łynom Izráłłkim ten Pan dobrotliwy/ Dał zakon woley łwoyey ná włłsem miłocywy. *LubPs* X4v.

Szeregi: »łłkki a miłocywy« (1): podał nam [*Chryłtus*] zakon łłzeyłzy á miłocywłzy wedle obyetnic Bogá Oycá łwoiego niebiełłkiego *RejPos* 179v.

»łłskawy a miłocywy« [*szyk* 12:3] (15): Tu Pan dáwác raczy łłłkawy á miłocywą otuchę káždemu thu ná tym łwiece włłłnionemu *RejAp* 195, 28v, 45v; námalwał [*Chryłtus*] káždego wiernego/ obieciując łłłkawy á miłocywą zapłátę/ ktoby iedno chciał iść robić á pracówác do tej winnice *RejPos* 59v, 145, 167v, 172, 188, 197 (11); *RejZwierc* 256v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 1 r.].

»miłocywy a pocieszliwy« (1): Słłchayże thu miłocywych á pocieszliwych łłw Páná łwoiego nád onymi wiernemi iego *RejPos* 183.

»miłocywy a požádlivy« (1): y iáko łie ku thym miłocywym á požádlivym obietnicam przypráwówác mamy/ ábychmy ich doydź á doczekác mogli. *RejPos* 141v.

»łłwęty a miłocywy« [*szyk* 5:2] (7): gdychmy nięwdzięczni tego łłk łwętego á miłocywego powołánia iego *RejPos* 159v, 132, 170v, 211, 313v, 316, Ooo3.

»wdzięczny a miłocywy« (1): ábychmy bráli ná łię zakon ten twoy/ áto iárzmo wdzyęczne á miłocywe twoie *RejPos* 170v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

»wierny a miłocywy« (1): A tu ielt dziękwówanie zá wierne á miłocywe opieki/ ktore Pan Bog okázuie kółłłłowi łwemu *LubPs* cc4.

2. Dobry, łłgodny, wlpółczujący, łłtołłciwy, przychylny, życzliwy, póbłáżliwy; sprawiedliwy; propitius *Mącz*, *Cn*; *beneficus*, *clemens* *Mącz*; *iustus* *Vulg*; *benevolens*, *misericors* *Cn* (120) :

a. W odniesieniu do człowieka jako istoty psychofizycznej [w tym: do *Matki Boskiej* (5)] i postaci antropomorfizowanych w utworach literackich (57) : *March*¹ *Wiet* A2; *Panno* człłłtá *Maria* matko miłocywá/ k tobie dzis iuz wólámy/ nábożnie łłpiewámy/ wezrzy na lud płacłłwy *OpecŻyw* 17v,

108; *KrowObr* 152v, 153v; Ludwíg ociec iż był miłościwy/ przeto Pius rzeczony/ odpuścił mu [Lotariuszowi] wżytko iáko łynowi. *BielKron* 170v; Krol iáko był miłościwy vczynił wżytko iż im [zwyciężonym] odpuścił/ fład rycerftwo nań bárzo vfiłowało mówiąc: Nie trzeba ná walkę miłofiernego *BielKron* 351; *OrzQuin* G4v; *GórnDworz* C2v; *HistRzym* 24v; Rácźże tby miłościwe ftróże á ty opiekálniki náfze przyftáwić do nas/ áby nas vftáwicznie od tych frogich [przeciwnikow nálfzych bronili *RejPos* 332v; *WujJudConf* 18; *SkarŻyw* A2v; Ktora [arrha literaria] iefzcze przed pulrokiem zgotowána/ po Kolędźie Mścjwey Ołobie twey chętliwą ofiárą páść miáá *RybGęśli* A2, A2v; *SkarKaz* 45a.

miłościwy komu (6): pocznie [Żádość] s pane^m [Szczęściem] mowić/ aby raczył łáfkawie młódźieńtzeni chore^m miłofciw byćz. *ForCnR* D3; *Diar* 89; przypomináiąc mu [papież cesarzowi] Heli Káplaná/ iáko Bog od niego niewdzięcznie przyjmował tho/ yź názbýt był łynom miłościwy *BielKron* 223, 313v; Eximere noxae. Myłofcywym komu być wyne mu odpuścić. *Mącz* 102d; O Teofile iákoś mi był okrutny gdyś mię miał zábić/ ále byłby mi dáleko miłofciwly by mi był głowę ściáł. *HistRzym* 20v.

miłościwy ku komu (1): był wielce łam v siebie níkim y práwie pokornym á ku bliźnemu [!] barzo miłofciwym y łáfkáwym. *SkarŻyw* 117.

miłościwy nad kim (3): *RejKupSekl* a4; *BielKron* 322; Clementissimus ab innocentia, Naymiłofciwly nád niewinnemi, *Mącz* 56d.

Ze zdaniem okolicznikowym stopnia [zawsze z zapowiednikiem „tak”] (2): ták [był papież Grzegorz] miłofciwy/ iż nigdy od siebie człóweká iáłmużny żádájącego dármo nie puścił *BielKron* 168, 164.

W połączeniach szeregowych (8): O miłofciwá/ o lutofciwá/ O flodká panno Mariá [O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria! Antyfony Salve Regina]. *OpecŻyw* 190v; á kto gi [szafir] nofi/ czyni go łpokoynym/ miłym/ nabożnym/ y miłofciwym. *FalZioł* IV 57d; *BielKron* 45v, 112, 164; *Mącz* 56d, 326c; á nie mówiąc nic o dźisieylyzym nálfzym miłofciwym/ dobrotliwym/ y świętobliwym Królu: o iákiem Bolesłáwie mówmy *OrzQuin* S2.

W przeciwstawieniach: »miłofciwy... dworny, nielutofciwy« (2): *OpecŻyw* 30; á kto będzie miłofciwy vkałz nád nim lutość/ á kto będzie nielutofciwy/ vkałz nád nim frogość [condemnans impium ... iustificansque iustum *Vulg* 3.Reg 8/32; potępiáiąc niepobożného/ ... á vłpráwiedliwiáiąc [łpráwiedliwego *WujBib*] *BielKron* 77v.

W charakterystycznych połączeniach: miłofciwy(-a, -i) człówek, dobrodziej, krol, ludzie (2), matka, ociec, osoba (2), pan (12), pani (3), przyjaciel, sprawca, stroż; fundator i dobrodziej, pan a (i) obrońca (4), pan i patron. *O Matce Boskiej:* miłofciwa matka (2), pani, panną Maryja.

Zwrot: »miłofciwym panem, panią być« [w tym: komu (7), z kim (1), w czym (1); czyim (7)] [szyk zmienny] (13:2): *LibLeg* 10/154; *SienLekAndr* a3v; *RejZwierc* Aaa; ábyś W.K.M. [...] nam rádłzey w tym miłofciwym Pánem á obrońcą y miłofnikiem tey prawdy Bożey [...] być raczył *WujJudConf* 15v; *BudBibKaw* A3; *BudNT* a6; *KochWrJan* 18; *ActReg* 159 [2 r.]; *KochCzJan* A3; *JanNKar* B2; *SarnStat* 330, 421; profzę W.K.M. vniżenié/ ábyś W.K.M. dźiatkóm moim Miłofciwą Pánią bydź raczyłá *SiebRozmyśl* A2, A2.

Szeregi: »miłościwy a chrześcijański« (1): ye⁸⁰ K. m^{cz} yefth panem mylofczywim a chrzefczyanskim fkozdim fwim fasyadem *LibLeg* 10/154.

»dobrotliwy a miłościwy« (1): my nie wątpimy jako w dobrotliwem a nam miłościwem Panu *Diar* 89.

»łaskawy (i) miłościwy« [*szyk 2:1*] (3): Iako Matka łafkawa/ nad dziatkami fwemi Miłofcziwa/ kiedy wyddy a ono dziatky czo niegmyflnego a złego maią czynić pogrozy yem rofką/ aby boyalnią karania powfciągnęli fię od fłego *RejKupSekl* a4; *Mącz* 116c; *SkarŻyw* 117.[*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»miły a miłościwy« (1): Ilyafch woyewoda othem daye wyedzyecz thwey Kro. mczi yako przyaczyelyowy fwoyemv ftarfchemv mylemv a mylofczywemv a fzamfłyadowy Blyfłnemv *LibLeg* 11/166.

»miłościwy i prosty« (1): Ale nie dworny^m anij téz wyfoce mądrym/ ty rzeczy fą piłané/ ale ludziom miłofciwym ij profłym/ profto iefł piłáno. Bo iakom rzekl [...] Nieftoię o rzecz dworną/ ale o duffę pokorną. *OpecŻyw* 30.

»miłościwy i sprawiedliwy« (1): yego K. M. bandzye raczył [...] praw y dobrego ftanv wałchego bronycz y mnożycz, yako pan y patron mylofczywy y sprawyedlywy. *MetrKor* 31/621.

»wierny a miłościwy« (1): gdyż wierny á miłofciwj ociec/ záfwdy co nazacnieyfze rzeczy oddawa á odkázuie dzyatkom fwoim *RejPos* 87v.

a. *W funkcji rzeczownika: dobry, łagodny człowiek* (2) : Krol iáko miłofciwy przyiáł go [*brata Zbigniewa*] w łáfkę/ y dał mu dzierzáwę w Mázowfzu. *BielKron* 351.

W przeciwstawieniu: »miłościwy ... okrutnik« (1): Ach moy mily fynu/ ij czemułmy cie do Ieruzalem pułcili/ owieczkę między wilki/ miłofciwé⁸⁰ między okrutniki. *OpecŻyw* 110v.

b. *Metonimicznie przy rzeczownikach oznaczających części ciała lub narządy organizmu ludzkiego, ze względu na czynności, działanie przez nie lub przy ich pomocy przez człowieka wykonywane* (3) : iżby y obcy człowiek/ y fwoy podług godności znał káfdy łáfkwą twarz/ á miłofciwe oko páńfkie *GórnDworz* li2v; A racz iego serce miłofciwe náprzećiw mnie wiernemu ftárodawnemu słuđe wzbudzić. *KwiatOpis* [D2v].

Zwrot: »ucha miłofciwego podać« [*czemu*] (1): ktore to [*dwie ksiązecze*] W.M. [...] dedikuię/ profłąc vniżenie ábyś W.M. [...] tym Kłiązeczkom vchá Miłofciwego podać raczył ná mię fługę fwego będąc łáfkw *CzahTr* A3v.

c. *Wynikający, świadczony z życzliwości, współczucia, przy rzeczownikach (szeregu rzeczowników) oznaczających przejawy lub skutki przychylnych uczuć, działań albo też stanów człowieka* [*w tym: „miłofciwy” + rzeczownik* (53), *rzeczownik + „miłofciwy”* (7)] (60) : *Mącz* 368c; Vsfłyszawfzy wfzyfcy [*uniewinniający*] fád fędziego/ bárzo go chwalili/ że ták miłofciwe dał fkazanie *HistRzym* 86v; więc y navniżoną prozbę moię wgląd/ miłofciwy/ miec będziesz raczeł *ActReg* 109; sfłyszac od IeM ze wm raczeł Msciwą zmianę omnie téz dawnym słuđe swym czynic. *ActReg* 158, 88, 116, 154; *LatHar* 483; *JanNKar* B2; Máiac ná to baczenie miłofciwe fwoie/ Iż to z chęći wynikło przedfiewzięćie moię. *PaxLiz* A3v; *SzarzRyt*/Szarz nlb 2v.

miłościwy przeciwko komu (1): prze tę łąfkę kthórąm ząwǳe Miłościwą w.m. przeciwko łobie znał Strum B5.

W połączeniu szeregowym (1): ábychmy wczás radą/ rátkniem/ y pomocą temu ząbieżeli/ o łąfkáwe wdżięczne y miłościwe wyfluchanie profzę. *BielKron* 332².

W charakterystycznych połączeniach: miłościwe(-y, -a) baczenie (2), *dekret, obietnica, obrona* (2), *promocya, przyczyna, uczynki* (2), *(w)skaz(yw)anie* (2), *wysłuchanie, wzgląd* (3), *zachowanie, zmianka; łaska i obrona*.

Wyrażenie: »miłościwa łaska [czyja]« [w tym: *do miłościwej łaski, miłościwej łasce, w miłościwą łaskę polecać* (a. *zalecać*) [kogo, co] (2:6:8), *w miłościwą łaskę, (z) miłościwą łaską przyjąc* [kogo, co] (4:4), *miłościwej łasce oddawać* [co] (1), *pod miłościwą łaskę uciekać się* (1)] [*szyk* 39:2] (41): *Diar* 20, 74, 75, 76; *LubPs* A2v; *GórnDworz* A3; *BudBibKaw* A3v; *Strum* B5; *KochWrJan* 17, 18 [2 r.]; *ActReg* 88 [2 r.], 115, 119, 159; zátym iáko napilniéy mogą/ zálécam lie do téyże łąfki miłościwéy W.M. mégo N. Páná *KochFrag* 4, 3 [2 r.], 4; *OrzJan* 4; *KołakCathOkuń* A2v; *KołakSzczęśl* A2v; *RybGęśli* A3; Zátym Miłości łąfce W. X. M. siebie fámeo y modlitwy me błáhe/ vniżenie zálécam. *WysKaz* X3v; *Ian Iánufzowłki*, flúzby fwé powolné w Miłościwą łąfkę pilnie záléca. *JanNKar* A2; *SarnStat* 4, 168, 330, 421; *SiebRozmysł* A, A2 [3 r.]; *PowodPr* 3; *CzahTr* A2, A3v [2 r.], A4; *GosłCast* 3; *SzarzRytJSzarz* nlb 2v.

Szeregi: »cnotliwy a miłościwy« (2): áz y ci ktorzy iey nie znali /iedno ná powieść iey [*królowej Barbary*] cnotliwe á miłościwe vczynki ząwzdy wǳpomináią *BielKron* 409, 164.

»dobry a miłościwy« (1): Słýżąc drudzy iego [*Romulusa*] dobre á miłościwe záchowanie przeciw poddánym/ dobrowolnie fzli do niego *BielKron* 99v.

»miłościwy a (i) łaskawy« (2). vmysłilifmy te święte księgi znowu przelożone [...] Wálzey K : M: pánu fwemu miłościwemu offiarowác/ obnowić/ y pod miłościwą á łąfkáwą obronę poddác. *BudBibKaw* A3; *JanNKar* Bv.

»powinny i miłościwy« (1): Oddawám fię przytym flúzbyami memi naniższemi powinney y Miłościwéy łąfce W.M. mego Mćiwego Páná *CzahTr* A4.

»dosyc słuszny a miłościwy« (1): Senat vftáwił o was [o *plebejuszach*] dekert dofyc flúzny á miłościwy *BielKron* 107v.

»wielki a miłościwy« (1): znáiąc po wǳytkié fwé czáfy wielką á Miłościwą łąfkę W.K.M. przeciw łobie/ [...] Vmysliám té malé książeczki W.K.M. przypifác *SiebRozmysł* A.

3. Jako konwencjonalny epitet w tytułach grzecznościowych i dyplomatycznych w odniesieniu do osób lub między osobami wyższego stanu wyrażający część, szacunek; łaskawy (845) : Smácznéc téz bywa od ludzi owo pochlebftwo fprofne/ owo przemierzłe dutkowánie/ álbo miłościwy pan/ ále smácznieyfzy ma być rozum y káždey rzeczy pomierne rozważenie *RejZwierc* 147.

W połączeniu szeregowym (1): Oto fluchay [...] iáko Pan z niebá tylko lie miánuie być świętym/ á iefzcze ktemu przykłąda łobie thytułu/ iz prawdziwy. A my będąc łgarze á mátácze fwiátá tego [...] łobie thy tytuły przywłázczamy nafwiétfzy/ nabłogofłáwieńfzy/ namiłościwífzy/ naiáfnieyfzy. *RejAp* 38v.

Zwroty: »miłościwym panem (a. panią) zwać [kogo]« = *tytułować kogo, zwracać się do kogo z tym tytułem* (3): Tákże koždy z nas Królem z ołobná fwoim fye chlubimy/ obcé Ludzi Pány fwemi Miłościwymy zowiemy *OrzQuin* Y4; Nic inźzego przed fię nie biorąc/ [...] iedno tylko áby go miłościwym pánem zwano/ á żonę miłościwą pánią/ iáko pánią Sierpłką álbo Piczymierłką/ á iżby iedno ziemiánki połiadála. *RejZwierc* 41.

»mowić, rzec miłościwy panie« = *zwracać się do kogo z tym tytułem* (1:1): Radeś gdy ich [*pachołków*] przed tobą/ z wodą kilka ftanie/ Ręcznik dzyerząc/ á mowiąc/ miłościwy panie. *RejZwierc* 142v; *KochSat* A4v.

Wyrażenia: »miłościwy(-a) pan(-i)« = *osoba, której przysługuje tytuł „miłościwy”* (3): Naydziefz też drugi kray ták zápyśniály/ że w nim wfzytko miłościwi pánowie/ by iedno kęs bobru da [!] zawoyku przilżył/ á knáfel v fzyie powieśl. [...] á zwłáfczńá miłościwa páni/ íście fie nie ledá iáko vkaże. *RejZwierc* 17, 66v.

»ona miłościwa« = *o kobiecie, której przysługuje tytuł „miłościwa pani”* (1): Bo ow co fie z wielkiego ftanu ożenił [...] y wfętfzym kofztem y w wfętfzey powadze/ y w wfętfzey trudności onę miłościwą chowác muśi/ niźli powinien wedle ftaniku fwego. *RejZwierc* 31.

Szereg: »łaskawy a miłościwy« (1): fłowá inffego yedno moy łáfkáwy á miłościwy nye da foby mowić *GliczKsiąż* F4v.

Iron. (1):

Wyrażenie: »miłościwy niewolnik« (1): á iżby rzeczono iż tho miłościwy pan idzie/ ánoby mu włáfniey możono rzec/ iż to miłościwy niewolnik idzie fwiátá tego. *RejZwierc* 66v.

a. *W odniesieniu do panującego w połączeniu z rzeczownikiem, szeregiem rzeczowników lub wyrażeniem oznaczającym władcę: miłościwy krol [w tym: sup (4); V (160); jako jeden z członów tytułu złożonego z dwu lub więcej jednostek frazeologicznych (6); szyk (164 : 70)] (174), miłościwy pan [w tym: sup (17); V (6); z zaimkiem dzierżawczym: nasz, moj, swoj (161); jako jeden z członów tytułu złożonego (162); szyk (98: 68)] (166), miłościwy cesarz [zawsze V] (9), miłościwa pani [w tym: V (1); jako jeden z członów tytułu złożonego (2); szyk (1:4)] (5), miłościwa krolowa [zawsze V; jako jeden z członów tytułu złożonego (1)] (4), matka miłościwa [w tym: V (2); jako jeden z członów tytułu złożonego (1)] (3), miłościwy gospodar [= o królu polskim; zawsze V] (2), miłościwy książę [V] (1) (364) :* Czo iego Kroliewłka Miłószcz pan nałz Namilóscziwłfi raczył tho s Raddami swemi poczwierdzicz na wieczne czasy *ListRzeż* w. 55; Namyłóftivyeyłchy krolyw Krol iego myłószcz polłky pan moy myłófczywy ieft mnye kv wałchey k.m. połlaczy raczil *LibLeg* 4/26; Bo miłófcziwy Hołpodarv [*do króla polskiego*] sthem nyeprzyaczielem Chrzełfczyanłkyem nyemoglysmy sobye zyemyae obronycz nyyako *LibLeg* 6/191, 4/26 [2 r.], 7/31, 32, 11/154v, 169 (99); na kthory spozob [!] krolya yego myłófczy dworzanye [...] panu Mystrzowy odpowyadaly [...] Wedlye Nayáłznyeyszego xyążączya a pana pana sigmuntha sbozey myłófczy krolya Polskyego wyelkyego xyazączya Lythewskyego Rułkych y Prułkych szyem pana y dzyedzycza etc. pana nałzego Namyłófczywyeyłzgo. Thoby [...] Myłtrzowy Zakonu krzyzownyczego [...] odpowyadamy thym tho lyłthem dothand dokand by krol yego myłófcz pan nałz namyłófczwyeyłzy, sthobą walka wyodł nałze thczy ogradzayąc, kczemułzmy fłzwe pyeczączy przyłófczyly *MetrKor* 37/1-1v; Ya Stanilław Kołtka. przyłziegam.

yz krolowy yego mylosczy polkiem^v. panv memv mylofczyvemv. y krolowy mlodemv synowy yego kroliewfkicy mylofczy. panv memv mylofczywemv. wthem vrządzye Schaffarftwa Zamkv malborfzkiego. [...] wierzen bānda. *MetrKor* 46/65, 37/1v [3 r.], 2, 4, 38/285, 40/174 (17); *March¹ Wiet* Av; *OpecŻyw* 121v, [194]; *ForCnR* E3v; *KlerPow* 3, *ZapWar* 1535 nr 2412, 1536 nr 2491; *KlosAlg* Gv; *ConPiotr* 30; Naiāfnieifzym y na mocznieifzym Xiażetom Panom/ panom/ Sigmvntowi Starfzemv/ y Zigmvntowi Avgvftowi Zynowi/ Złātki Bożei: Krolom Polfkim/ Wielkim xiażetom Litewfkim: Rvfkim/ Mazowieczfkim/ Prvfkim etc. Panom y dziedziczom/ Panom moim miłofciwym fczęfcia/ zdrowia y długego panowania W.K.M. życzy. Ian Seklucian. *SeklWyzn ktv*, i2v; Iozeph przywiodfzy oycza mowi ku krolowi Naiāfnieifzy moy panie miłofciwi krolu Raczył dzys pan bog dzywnie vlżyć mego bolu *RejJóz* Q, K3v, K7v, K8v, L6; *Diar* 20 [2 r.], 22, 42, 45 [4 r.], 65 (61); *DiarDop* 98 [2 r.], 99, 104 [2 r.], 105 [3 r.], 108 [2 r.] (12); *OrzList* iv, i2; *LeszczRzecz* A4, A4v, A6v [2 r.]; *BibRadz* I *2, *2v, *3; *OrzRozm* P; (*marg*) Przywitānie. (-) Miłofciwy Cefarzu/ ia pozdrawiam māieftath wāłz Cefārfki iāko oycā y pānā fwego *BielKron* 414, 229, 331v, 332²v [2 r.], 351v, 355v (10); *OrzQuin* A4v, K4 [2 r.], N4v [2 r.], Q, R2 (9); *SarnUzn* A2; *GórnDworz* A2, A3, R4, R7, T5v; *Rzekłā Tārfia*: O Krolu miłofciwy/ ācz niechcefz prze mię/ āle vczyń to prze me wielkie ā nędzne śiroctwo *HistRzym* 25v, 44v, 46, 58v; *RejPos* A3; *BiałKat* a2; Grubin Klutz. Prziflucha teras iāfno oświeconemu/ ā prāwie fwiętoqliwemu Pānu ā Pānu Woiciechowi/ z Lāfki Bożey Mārgrabi Brāndęburfkiemu/ Xiażęciu Prufkiemu/ etc. etc. memu miłofciwemu Pānu y dobrodzieiowi. *KwiatOpis* [C2]v; *RejZwierc* 45, 99v, 100, 154, 233v; Myć Pānu nāłzemu Miłofciwemu Krolowi Ie^{gō} M. tego y wfelākiego błogofłāwieńftwā od P. Bogā życzymy *WujJud* 18v, A8, B3, B3v, 15v; *WujJudConf* 15; *StryjWjaz* Av, A2; *NiemObr* 21; *KochSz* C3; *ReszPrz* 112; *WerGość* 245; *Paprup* Iv; *ActReg* 115, 137 [3 r.]; *GrochKal* 8; *KochAp* 10; KROLOWI WIELKIE^{mu} Z KROLOW: NAIASNIEYSZEMV Zygmuntowi Trzecie^{mu} Pānu, Pānu Miłofciwemu. *OrzJan* 3, 107, 109; *SarnStat* 1266; *SkarKaz*)(4v; *CiekPotr ktv*.

miłofciwy komu (7): *LibLeg* 11/9v; *OrzQuin* D3, K2v, Pv; *WujJud* A2; *SkarJedn* A2; Naiāfnieifzey Pāniey ā Pāniey Annie Iāgiełownie z łāski Bożey Krolowej Polfkicy/ Wielkicy Kfiężnie Litewfkicy/ Rufkicy/ Prufkicy/ Māzowięckicy/ Zmuckicy/ Iflānckicy/ rć. PAniey ā Pāniey mnie miłofciwey. *SkarŻyw* A2.

W połączeniu szeregowym (1): [*poseł*] rzekł. Nawielmożnieifzy/ Naiāfnieifzy/ Miłofciwy/ v Krześcijanow wybrāny Cefarzu Ferdynāndzie. *BielKron* 331v.

W powtórzeniu intensyfikujācym (2): abi proszyl ye^{gō} K. m. zebi my bily widany czy [...] ktorich na pamiecz M a M. Kroliv lyftek swoy yvsz na wfyadanyv przez Logophetha swego poflal my ktori tesz w. km. slye. *LibLeg* 11/12v.

W charakterystycznej konstrukcji: »wszech miłofciwy« (1): Wybrālifmy nowo Krolā Rzymfkiego z domu Rākufkie^{gō} przy was wfzech M. Cefarzu Ferdynāndzie/ y przy was zacni Kurfierftowie y Kfiāżętā ſwiętey Rzełze Niemieckicy *BielKron* 332².

Szeregi: »najaśniejszy (a, i) miłofciwy« [*szyk* 70:1] (71): *LibLeg* 4/26, 9/49v, 10/153, 11/9v, 10 [2 r.] (12); *MetrKor* 61/223v; DWIE rzeczy Iā/ Naiāfnieifzy y miłofciwi Krolewie wfzelkemv

człowiekowi/ a zwłaczczą Chrześcijańskiem^u/ potrzebne *SekłWyzn ktv*; Właśnie mi się iście zdało/
a z wielu przyczyn Najświętsza a miłościwa Krolowa thy ksiąski W K M przypisać *RejJóz A2*;
MurzNTSekł A2; *Diar* 65, 69, 83; *DiarDop* 98, 100, 101, 102 [4 r.] 104 [3 r.] (15); *LeszczRzecz*
A5, A5v; Najświętszy Miłościwy Krolu etc. SAM Pan Bog wszystko dobre sprawuje *BibRadz I 2*;
OrzQuin Q; *SarnUzn A2*; *GórnDworz A2*; *RejPos A3*; *WujJud A2, A5v*; *WujJudConf* 3, 8; *SkarŻyw*
A2; *ActReg* 30, 33, 105, 115, 137; *OrzJan* 3, 72, 91, 92, 100 (14); *SarnStat* *3, *3v; *SiebRozmyśl A*;
PowodPr 2; *SkarKaz*) (2,) (3v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

W przen (4) : Rzecz Posłów przed Księżną/ to iest/ Przed Polką ziemią/ nązłą matką.
PRzyiechaliśmy ktobie/ matko miłościwa *BielSat I4* [idem *BielSjem* 13]; By Kátryná z Beatą w
pośelstwie iechály: [...] Od Pániey miłościwey [= *Polski*] Seymu požádály. *BielSjem* 12, 13, 15.

b. W odniesieniu do dygnitarzy świeckich i kościelnych, magnatów, protektorów i zwierzchników
(przeważnie w korespondencji urzędowej, dedykacjach, w wystąpieniach oficjalnych i mowach
publicznych); miłościwy pan [w tym: *sup* (1); *V* (122); z zaimkiem dzierżawczym: *nasz, moj, svoj* (269);
jako jeden z członów tytułu złożonego z dwu lub więcej jednostek frazeologicznych (w tym: z tytułem:
wasza (*jego*) *miłość* (204); w wieloczłonowych tytułach w dedykacjach (46)) (260); *szyk* (326:45)] (369),
miłościwy ksiądz [zawsze *V*; *szyk* (4:2)] (6); *miłościwe ksiązę* [zawsze *V*; jako jeden z członów tytułu
złożonego (1)] (6), *miłościwa pani* [w tym: *V* (4); z zaimkiem dzierżawczym (2); jako jeden z członów
tytułu złożonego (3); *szyk* (4:2)] (6), *miłościwa panna* [w tym: z zaimkiem dzierżawczym (4),
zawsze jako jeden z członów tytułu złożonego (w tym: z tytułem: *wasza miłość* (4)] (6), *miłościwy czytelnik*
(1), *dobrodziej miłościwy* (1); *miłościwa gospodza* (1), *miłościwa księżna* (1); „miłościwy” + nazwa
sprawowanego urzędu [w tym: *V* (1); z tytułem: *wasza miłość* (1); *szyk* (2:1)] (3) (401) : miłościwa
gołpodze wielmożna páni Anno Woynicka/ przyimi tego [...] / Márchołtá *March*¹ *Wiet* *A2*; *ForCnR*
B4 [2 r.], *C*; *FalZioł* +2 [3 r.], +2v; *BielŻyw nlb* 3, 4 [3 r.]; *LibLeg* 11/135; Iudas z bracią padwłzi
na kolana ku Iozephowi Zdarz Bog miłościwy panie dzys łczęźny [!] czas tobie *RejJóz M2, L3,*
N, N2, O4, O4v, O6v; Posłowie ku Senatorom. Miłościwi Panowie! Rozumiemy to o WM jako o
zacznych senatorzech *Diar* 32, 39; *DiarDop* 110 [2 r.], 112 [2 r.], 113, 114, 115 (14); *GliczKsiąż* *A2,*
A4, A4v; *LubPs* *A2*; IAłnie Wielmożnemu Pánu/ á Pánu Ianowi Hrábi ná Tarnowie/ Káltellanowi
Krakówkiemu/ Naywyższemu Heythmánowi Korony Polfkiey/ Lubączowkiemu/ Striykiemu/ rc.
Stárołcie/ Pánu memu miłościwemu. *GroicPorz* *A3, A4v* [2 r.], *B2*; *LeszczRzecz* *A4v*; *RejZwierz* 101;
OrzRozm *A3, A3v*; *Prot* *Av*; *SienLekAndr* *a2* [2 r.]; *GórnDworz* *Q4*; Miłościwy łędzia iam prawdę
rzekł *HistRzym* 86v; IAłnie Wielmożni Panowie/ á dobrodzieie moi Miłościwi. *KwiatOpis* *A2, A2,*
A2v; *RejZwierz* *A2v, 59v, 235*; *KochMon* 26; OSwieconemu ksiązęciu y pánu/ Pánu Mikołáiowi
Radziwiłowi Książęciu ná Dubingach y Bierzach/ Woiewodzie Wileńkiemu/ Wielkiego księstwa
Litewkiego Kánclerzowi/ Stárołcie Mozerkiemu Lidkiemu y Boryłowskiemu/ rc: rc: Pánu nałzemu
miłościwemu. STárodawny á dobry iest obyczay OSwiecone ksiązę a Panie nałz miłościwy/ iż oni/
ktorzy iakie o rzeczach poważnych księgi [...] piłzą [...] zwykli ie wielkich łtanow Pánom wprzod
offiárować *BudBibKaw* *A2, A2v, A3v* [2 r.], *A4*; *Strum* *A2, A2v, A4v*; *BudNT* *a2* [2 r.], *a2v* [2
r.], *a5, a5v*; *StryjWjaz* *Av*; *PaprPan* *A3v, B2*; Memu miłościwemu Pánu/ Jego Młci Pánu/ Pánu
Janowi Zamoyskiemu/ z Zamołcia/ Podkánclerzemu Koronnemu etc. etc. Służby swe w łaskę

W. M. mego Miłościwego Páná zálecám. *KochOdpr* A2, A2v [2 r.]; *Oczko* A2, A2v, A4v, B [2 r.]; JEO MSCI Memu Miłosciwému Pánu, PANV PIOTROWI MYSZKOWSKIEMV Z LASKI BOZEY BISKVPOWI KRAKOWSKIEMV. Etc. *KochPs* 2; *SkarŻyw* 40; *MWilkHist* Dv, D2, D3; *CzechEpPORz* *2, *2v, *3v [2 r.], **v [2 r.] (10); A iáko zwykł máwíác y piřác on S. nářz Kárdynał HOSIVS, Pan y dobrodźiey moj Mćiwy *ReszPrz* 99, 12; *ReszList* 141, 142, 143 [3 r.], 144 [3 r.], 153 [2 r.] (28); *BielSenJoach* 3; *PudłFr* 25; *KochPropKKoch* 3, 4; *KochWrJan* 18 [2 r.]; IEGO MSCI Memu Miłościwému Pánu, PANV STANISLAWOWI Minskiemu z Minská. Etc. Etc. *ZawJeft* 3; Za tę chęc oktozey mi wń pisac raczysz wń swemu Miłwemu Panu dziękuie. *ActReg* 113, 13 [3 r.], 14 [7 r.], 27, 48, 49 (87); *GostGospSieb* +2 [2 r.], +2v, +4v [2 r.]; *KochCzJan* A2, A3; W. M. moiey Miło: Pánny/ y wřzytkiego domu á powinney krwie W. M. wieczny řługá Sebářtýan Grábowiecki *GrabowSet* A3, A2v, A3, M; *KochFrag* 3 [4 r.], 4 [3 r.]; *OstrEpit* Av; *KolakCathOkuń* A2, A2v [3 r.]; *KolakSzczęřl* A2, A2v [5 r.]; Iego Mořci memu ořbliwie Miłościwemu Pánu Pánu STANISLAWOWI SIERAKOWSKIEMV z Boguřłáwic/ Kářtelanowi Ledzkiemu/ Przedeckiemu/ Kłodáwřkiemu etc. etc. Stárořcie. *RybGęřli* A2, A2, A2v, A3, A3v; Iářnie Ořwieconey Křięźnie iey X. M. Pániey Pániey Zofiey z Mielcá/ Křięźnie řluckiey. etc. etc. Pániey mey miłościwey. *WysKaz* X2, X3; IVř temu lat řiedmnařcie/ moi wielce Miłosciwi Pánowie/ iáko puřciwřzy řie Dworu [...]/ vřiadłem ná oyczyřtęy roli *JanNKar* A2, A2v, A3v, A4 [2 r.], A4v, Bv [2 r.], B2; IASNIE WIELEBNE^{mu} OYCV Y PA^{nu} IE^{řo} M. X. IANOWI DIMITROWI SOLIKOWSKIEMV Z SOŁKOWA, z řářki Bozey Arcybřkupowi Lwowřkiemu. řwému M. Pánu. *SarnStat* 834, *7 [2 r.], *7v, *8, 168 [2 r.], 228 [4 r.] (41); *GrabPospR* K4; *KlonKr* Av [2 r.]; *VotSzl* A2v [3 r.], A3 [3 r.]; *CzahTr* A2 [3 r.], A2v [2 r.], A3, A3v [3 r.], A4 [4 r.]; *GostCast* 3 [4 r.], 7; *PaxLiz* A3v; *KlonFlis* A2, Bv [3 r.]; *SkorWinsz ktv*; *RybWit* Cv; *ZbyřPrzyg ktv*; Zalecam řie przy tym Miłościwey řářce W. M. bráterřkiey mego Miłościwego Páná y brátá. *SzarzRytřSzarz nlb* 2v, 2, 2v [2 r.].

miłosciwy komu (19): *BielŻyw nlb* 3; Ořwieczonemu panu/ Panu Piotrowi Kmicie Grabi z Wiřnicza/ á na Sobniu dziedziczowi/ Woiewodzie y Starořcie obiecznemu Krakowskiemu/ Marřzałkowi nawyřřzemu korony polskiey Spiskiemu. Przemyřłkiemu [ř]. Kolskiemu etc. Starořcie. Panu mnie miłosciwemu. *WróbŻořtGlab* A2, A2; *GroicPorz* A3; *OrzRozm* A2; *PaprPan* A3, Vv; *Oczko* A2; *CzechEp* x2; Wielmoźnemu Pánu Ie^{řo} Młřci Pánu Ořbrychtowi z řářká Woiewodzie řieráďzkemu/ w Rytwiánách/ w Kieźmářku/ ná Dunayczu etc. etc. Pánu/ mnie młřciwemu. *KmitaPsal ktv*; *KochWrJan* 17; *ActReg* 13, 170; Do Ie^{řo} miło: Páná Piotrá Myřřzkowřkiego z Miowá/ Stárořty Chęcińřkiego/ mnie wielce Miło: Páná y dobrodźieię. *GrabowSet* Y, A2, Mv; *CiekPotr*)? (2; *PaxLiz* A2; *SzarzRytřSzarz nlb* 2.

W pořázeniu szeregowym (1): Cožeřcie tedy w ten czás Przeřořeni czynili? Záprawdě Miłosciwi/ řlawni/ y Wielmoźni Pánowie/ bárzořcie leniwi *ModrzBaz* 31.

W charakterystycznych pořázeniach: miłosciwy osobliwie, wielce (8), *zawsze (a. zawsze)* (2).

Wyrażenie: »na wszem miłosciwy« (3): *PaprPan* A3, Vv; Wielmoźnym P. Pánom Cernym z Witowic etc. Pánom mnie ná wřzem Miłosciwym: řługá naniřřzy dobrego zdrowia [...] řyčzy. *PaxLiz* A2.

Szeregi: »miłościwy a lutościwy« (1): Zátym fie miey dobrze páni miłóściwa á lutoścywa [do pani *Anny z Jarosławia, kasztelanki wojnickiej etc.*]. *March*¹*Wiet* A2.

»miłościwy i łaskawy« [szyk 2:1] (3): *RejZwierc* A2; Co też W. M. mnie wielce łáfkáwym y miłóściwym Pánom y bráciey ofobną Książeczčką do wiadomości podam. *GrabPospR* Lv; Naprzod do Miłóściwego y łáfkáwego Czytelniká/ y ktorzy flucháią. *CzahTr* A4v.

»(jaśnie) oświecony, (a) miłościwy« [wyłącznie V z rzeczownikiem „książę”] (5): *GliczKsiąż* A2, A4; *BudBibKaw* A2v [2 r.]; Oświecone Miłóściwe Książę. MAm ia przyczyny domowé, przéczem iá winien fluzby fwe oddáwac Wálzény Książęcý M. *SarnStat* 168.

»(jaśnie) wielmożny, (a) miłościwy« [w tym: rzeczownik określany interponowany w szeregu (1)] (29): ACZkolwiek wiele iest ijnych mędrzców/ wielmożny panie muoy námiłóściwlfy/ ktorzi o Szczeńciu a o Fortunie ludfkié pífali *ForCnRWiet* Av; Wielkie ície y ważne przyczyny Wielmożna a Miłóściwa pani przywiodły mię ktému *HistAlHUng* A2; *LubPs* A2 [3 r.]; *GroicPorz* A3, A3v, B, Bv; *Oczko* A2; *CzechEpPORz* *2 [2 r.]; *KochWrJan* 17; *ActReg* 13, 84, 88; *KołakCathOkuń* A2; *KołakSzczeńśl* A2; *RybGęśli* A2; *JanNKar* A2, D3v; *SarnStat* 228, 314 [3 r.], 879; *VotSzl* A2; *CiekPotr*)?(2; *CzahTr* A2.

c. W odniesieniu do osób tego samego środowiska, nie pozostających względem siebie w stosunku oficjalnej zależności (przeważnie w rozmowach i dyskusjach towarzyskich). W połączeniu z rzeczownikiem lub wyrażeniem zawsze w V: miłościwy pan [w tym: pan kasztelan (5); z tytułem: wasza miłość (4)] (32), miłościwy książdz [w tym: z tytułem: wasza miłość (2)] (20), pani miłościwa (1), panna miłościwa (1) (54) : *RejKup* c4; *RejFig* Aa5v; Pan Kriłki M. kfięze (odpowiedział pan Lupá) ma ten obyczay/ chwalić wlytki rzeczy Włófkie *GórnDworz* Cv; Puścifzli to W. M. Miłóściwy kfięze/ ná one łame/ nie rychło fie ná to zgodzą (*GórnDworz* C2; Miłóściwy pánie/ (powiedział p. Myłzkowłki) chcefz w.m. to dzielić co dzielone być nie może *GórnDworz* H4v; Ia tego nie wycirpię Miłóściwy pánie Lubelfki/ ábym chytrości páná Wapowłkiego odkryć niemiał *GórnDworz* Ii8v, C [2 r.], Cv, C2, C2v, C3 (46); *RejZwierc* 114; A flýzlyfz Miłóściwy X. iákiefy mocy fá táiemnice páná Chriftułowe *NiemObr* 88; *PudlFr* 11; *KochAp* 7; *Strates* [...] rzecze. IVżelz rzecz dobra náłzá/ Pánno Miłóściwa/ Niechćiefy być W.M. daley inż w nicym trofłkliwa *PaxLiz* D3v.

Wyrażenie: »na wszem miłościwy« (1): Rzekł ftárzec/ moiá páni náwlfzem miłóściwa (*marg*) *Prudencia*/ mądrosć (-)/ Załz niewiefz *RejWiz* 27v.

d. W odniesieniu do Matki Boskiej. W połączeniach: miłościwa matuchna [w tym: V (1); szyk (1:4)] (5), miłościwa matka (boża) [w tym: V (2); (2:2)] (4), miłościwa panna (3), miłościwa krolowa miłosierdzia [V] (1) (13) : bacż pokorną ofiarę ij zákonu zachowanijé tey miłóściwé panny/ a we wlytkim náłladuy iey święté miłófcij. *OpecŻyw* [27]; O kto wymowi albo wypifśe wefelee matuchny miłóściwé/ ktoreé tu miała? *OpecŻyw* 39; ífedł [*Pan Jezus*] do miałta *Effraijm*/ ij przebywał tam z matuchną. íwą miłóściwą/ z Márta/ z Magdaleną/ z Lazarz^{em} ij z íwymi zwoleniki *OpecŻyw* 69v; Totz iest panną íflachetną/ matka bozá miłóściwą *OpecŻyw* 183; Pozdrowiona bądź miłóściwą krolową miłofierdziá/ dziewice náłfakawłlá *OpecŻyw* 183v, 32, 49, 85, 86, 145, 152; *PatKaz II* 62v, 64v.

e. W odniesieniu do bogini pogańskiej (1) : Rzekł Ráció [do *Wenus*]/ prawdac iest miłóściwa páni/ Iż byłá o tym [o miłóści] wzminká/ ále kto cie gáni *Boday wifiał* *RejWiz* 39v.

4. Zestawienia w funkcji nazw jubileuszu religijnego (73) :

»miłościwe czasy« = *odpust, odpuszczenie grzechów* (1):

~ Szereg: »odpusty i miłościwe czasy« (1): ięli fie byli niektorzy mázác iákiemiś máłciámi ścian y inych przypraw kościelnych/ krzyżyki po nich máluiąc/ á świeczki v nich łtáwiáiąc [...] á iściąc w tym ludzi ony/ [...] wielkie im przytym odpusty y miłościwe czáfy obiecuiąc *RejPos* 348v. ~

»miłościwe lato« = *według Pięcioksięgu u Żydów każdy rok pięćdziesiąty, następujący po siedmiu okresach siedmioletnich; był to przede wszystkim czas zwrotu pierwotnym właścicielom ziemi oddanej przez nich w dzierżawę wierzycielom za długi oraz zwrotu wolności niewolnikom za długi w niewolę zaprzędanym; iubilaeus annus, annus iubilaei a. quietis Mącz; iubilaeus Vulg [szyk 17:1] (18):* Gdy będzie to Miłościwe látho [*Anno iubilei; Roku Iubileuszá WujBib*]/ przydzie káždy ku dzierżawam fwoim. *Leop Lev* 25/13, *Lev* 25 arg, 10, 12, 14, 16, 28; Miłofciwe láto. *Iubileus. BielKron* 36 marg, 471v; *Iubileus annus in Biblijs, Miłofciwe láto. [...] habebant Iudaei annum iubilei hoc est quietis, [...] qui annus seu festiuitas per clangorem buccinae omnibus Iudaeis denuntiabatur Mącz [176]b; LeopPrzep* I2; Iefzcze słowko to/ Ná wieki/ nie zázwdy czás wieczny znáczy: ále ábo czás długi/ ábo dożywoćie ludzkie/ ábo czás do miłofciwego (iáko zowá) látá. *CzechRozm* 85, 86.

~ Wyrażenie: »miłościwe żydowskie lato« = *iubilaenum (a. iobelaeum a. iobilaeum), annus remissionis, saecularis s. scalaris annus ex 7 septennis eonstans Cn* (1): [*modlitwy*] miłofciwe Żydowkie láto (ktore pięćdziesiątego roku bywáło) ná pámięć káždemu przywodzące *LatHar* 509.

Szeregi: »miłościwe a pięćdziesiątne lato« (1): Náwroćifie człowiek ná then czás ku máiętności twoiey/ á ieden káždy przydzie zás do rodziny fwey: Abowiem Miłofciwe á pięć dziefiátne látho ieft [*quia iubileus est et quinquagesimus annus; Iubileusz ieft y pięćdziesiąty rok. WujBib*]. *Leop Lev* 25/11.

»rok propitiationis to jest miłofciwe lato« (1): Tákież w pięćdziefiát lat áby mieli rok Propitiationis/ to ieft/ miłofciwe láto/ áby gi zwáli rok odpufzczenia/ á then dziś v nas zowá *Iubileus. BielKron* 36.

W funkcji przysłówka:

»czasu miłofciwego lata« (1): tedy fiódmeo kxiężycá dziefiátogo dnia/ będziefz trąbić w trąbę czáfu Miłofciwego liátá [*propitiationis tempore; czáfu vbłágania WujBib*] po wśfytkiey ziemi wálfley *Leop Lev* 25/9.

»lata miłofciwego« (1): Bo tego láthá Miłofciwego/ wśfytko przedanie ma fie wroćić do páná/ y do dzierżawce dawnego. *Leop Lev* 25/28. ~

»miłofciwe lato« = *w kościele katolickim rok jubileuszowy obchodzony od 1300 r. co setną rocznicę urodzin Jezusa, od r. 1450 co 50 lat, a od r. 1475 co 25 lat jako czas pojednania z Bogiem, przebaczenia i darowania kar za popełnione grzechy pod ustalonymi przez Kościół warunkami; annus Domini acceptus Vulg; iubilaeus, annus sanctus a. remissionis a. saecularis, annus saecularis sanctus Cn [szyk 47:7; w pl (22)] (54): [Papież Bonifacyjusz ósmy] Naprzod wftáwił tákowe Miłofciwe láto w Rzymie v Złotey fortki/ iż ktokolwiek ono mieyfce Święte weftu lat náwiedził/ y pieniędzy przynioł/ y do fkrzynie włożył/ áby tżłowiek thákowy/ wśfytkich grzechow odpufztzenie otrzymał [...] Klemens fzofty [...] to Miłofciwe láto pięćdziefiátogo roku poftánowił. [...] [Papież Sykstus] dwudziefte^{go} y piąte^{go} roku/*

miłościwe lato w Rzymie poştánowił *KrowObr* 78v, 78v *marg* [3 r.], 79v, Ss3 [3 r.]; *RejWiz* 183v *marg*, Cc7v; *BielKron* 234v [2 r.]; *ReszHoz* 139 *żp*; *ReszList* 143 *żp*.

~ *W połączeniach szeregowych* (2): *SeklKat* R; Toć ieft oná mátká wšelkiey nietzyfności/ [...] która pánowanie swoie vmocniła [...] Láty miłościwymi/ kiermáfzami/ odpusty/ przebieraním pokármow/ obłudną tzyfnością/ Bułami/ tyszcem/ Anniwerfarzmi/ fálfzywymi cudámi/ przes Dyablá vtznionymi *KrowObr* 242.

Zwrot: »miłościwe lato obchodzić« (1): Tegoż też roku 1300. Bonifacius ósmy Papież według zwyczáiu y Ceremoniy Zydowskich inbileus álbo miłościwe Látó naprzod wstáwił obchodzić. *StryjKron* 375.

Wyrażenie: »papieskie miłościwe lato« [szyk 3:1] (4): *KrowObr* 78, 78v *żp*, Tt; z poştępku Klemenfá fzoftego/ który przed dwiemá fty lat/ miłościwe látó Papieskie/ od fctnego/ ná pięddzieięty rok przemkná *NiemObr* 153.

Szeregi: »(święty) jubileus(z) a(l)bo miłościwe lato« (4): *StryjKron* 375; *ReszPrz kt*; *ReszHoz* 125; Liť [...] piány z Rzymu/ o Iubileufzu przelżym/ ábo o Miłościwym Lećie/ y o nabożeńftwie ofobnym czáfu onego fprawowaným. *ReszList* 141.

»miłościwe lata, (i) odpusty« [szyk 5:1] (6): *KrowObr* 78, 78v [3 r.], Tt; A przeciwko Papieskim pieneznym Odpustom/ Miłościwym látom/ pokázuiemy on Dekret Piotrá ś. *WujJudConf* 91v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»lato święte abo miłościwe« (1): Roku Páńkiego 1400. ktorego było látó święte ábo miłościwe/ wiele pielgrzymow przez cály rok idąc do Rzymu/ y wracáiąc fię/ chorych zoftawáło *SkarŻyw* 460. ~

a. *Odpust, odpuszczenie grzechów* (14) : podzmy do odpustow/ kthore miłościwemi láthy zowiećie. *KrowObr* 78, 79 [4 r.], Tt3; Chodźily po Rzymie procellye [...] z wielką pokorą y fkromnością/ vcźliwością/ po kilku set ná raz Páná Bogá chwáląc/ y o Miłościwe látó wšyftkiemu Chrześcijánftwu profząc/ przez Pfálmy/ przez Litánije/ y inne piofneczki kościelne. Chodźily Compánije Rzymkie/ álbo iáko v nas zową Bráctwá *ReszList* 158.

Wyrażenia: »bractwo miłościwego lata« = *prawdopodobnie jakieś bractwo odpustowe, tzw. kompanie pielgrzymów uczestniczące w uroczystościach związanych z rokiem jubileuszowym* [cf *ReszList* 158] (1): I oua twoia vtrata [= *koszt, wydatek*] Bractwa/ miłofczywego lata. Ktemu swietych wšpomozenie Bądż grzechow twych odpufzczenie. *RejKup* k8.

»miłościwe lato Krystusowe« [szyk 2:1] (3): Miłościwe látó Kryftufowe każdego roku ftoi y każdej godziny. *KrowObr* 78v *marg*, 78v, Ss3.

Szeregi: »(nie tylko) odpusty i (ale i) miłościwe lato (a. lata miłościwe)« (2): yż od czáfv obiwienia Ewangeliei fwiętei/ mamy odpvfty y doftateczne miłościwe lato/ od famego pana Chriřtvfá nawyřzego biřkvpá/ dane *SeklWyzn* f4; dawáno zdawná nie tylko odpusty řrednie/ ále y látá miłościwe: zupełne kaźni/ tey zwáfzaczá dwoiákiey/ oddálenie máiące. *LatHar* 286.

»miłościwe lato to jest grzechom odpuszczenie« (1): thám ieft nákoniec íam Kryftus/ który dáie Miłościwe látó/ to ieft grzechom odpufztzenie dáremne bes pienezdy/ wšelkiemu tżłowieku *KrowObr* 79.

b. Uroczystości i praktyki religijne związane z obchodami roku jubileuszowego (3) : Raz w Rzymie pielgrzymowie obcy/ y inego ięzyk/ ná miłościwym lecie będący/ łuchaiąc iego kazania/ powiadáli iź go każącego rozumieli. *SkarŻyw* 545.

Zwrot: »chadzać na miłościwe lata« (1): Y czom zażiwota działał I na droky [*lege: drogi*] cęfto chadzał I na miłofczywe Liatha *RejKup* p7.

Szereg: »odpusty i miłościwe lato« (1): Tego ognia álbo oddálenie/ álbo [...] vmnieyfzenie/ ziednąć łobie odpufy/ y miłościwym látem możelz. *LatHar* 285.

c. Widomy znak, symbol wyobrażający odpuszczenie grzechów lub dokument świadczący o udzieleniu odpustu (7) : Drugy miłofczywe Lato Choczia da niemalo zato. Kiedy na ífhię po wiełfy Mnima iź nigdy nie grzéli. *RejKup* d3; Izali [*św. Piotr*] miłościwe látá zá pieniądze po łwiecie rosłył? *KrowObr* 26; *RejWiz* 139v.

W połączeniach szeregowych (4): Nierazem ią za łwe wini Zakupował tryecłimi, Zrzynam też czałem dołtawal A niemalom za to dawał. Miłofczywych lat odpufów Y inych rozlycznych łyftow. *RejKup* g5v, i5v, q8v; Vyrzyłz tefz Obrázy rzezáne/ máłowáne/ y wyłzytę/ Látá miłościwe/ Báłfámy/ y krzymá wálze/ łwiece/ y gromnice/ wołkowe/ lámpy/ Kádzidlnice/ popioły/ zioła/ bágná *KrowObr* 241.

5. n-pers Przydomek książąt panujących (5) : Władziłwał [*Herman 1043–1102*] Krol Miłościwy rzeczony/ miał też łyná drugiego Zbigniewá *BielKron* 349v; Ná pańłtwo [...] włtąpił [...] Henrik wtory [*Pobożny 1191–1241*] rzeczony miłościwy/ ktory potym od Tátar zabit *BielKron* 360.

Zestawienie: »Bolesław Miłościwy« (3): Láthá 999. Bolełwał miłościwy [*Boesław II Pobożny książę czeski*] vmárł *BielKron* 323v; Bolełwał Pudikus [...] popufłofzył kłięłtwo Opolłkie [...] włzakże ie [*Bolesława Wstydlwego z księciem opolskim*] pothym poiednał Bolełwał miłościwy [*Bolesław Pobożny 1221–1279*] kłiężę Kálifłkie [*cf Przemysłwał Poznánłskie Kłiężę ... vmárł/ ...ktorego łie dziełmi łtriy Bolełwał pius Kłiężę Kálifłkie opiekał*]. *BielKron* 362v] *BielKron* 363v, 323.

Synonimy: 1. *łitościwy, miłofsierny*; 2. *łaskawy, pobleżający, przychylny, życzliwy*; 3. *łaskawy*; 4. *jubileusz, »lato łwięte«, odpust, »rok odpufzczenia«, »rok propitiationis«*

Cf MIŁOŚCIWOLETNI, MOŚCIWY, NIEMIŁOŚCIWY, PRZEMIŁOŚCIWY